

**IMKONIYATI CHEKLANGAN BEMORLARNING PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI**

Muhabbat Shamayeva Baratovna

muhabbatshamayeva10@gmail.com

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Termiz filiali o'qituvchisi

Parmonov Doston Rustamovich

parmonovdoston666@gmail.com

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Termiz Filiali

Annotatsiya

Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlari, ularning emotsional holati, ijtimoiy moslashuvi hamda ruhiy kechinmalari zamonaviy psixologiya va tibbiyot nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Bugungi kunda nogironligi bo'lgan shaxslarning nafaqat jismoniy, balki ruhiy salomatligini qo'llab-quvvatlash ham tibbiyot va psixologiyaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bemorlarda uchraydigan xavotir, depressiv holatlar, stress, ijtimoiy izolyatsiya va o'zini jamiyatdan chetda his qilish kabi psixologik muammolar ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Shuningdek, bunday bemorlarga psixologik yordam ko'rsatishning ahamiyati, rehabilitatsiya jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash va jamiyatning ijobiy munosabatini shakllantirish masalalari ham keng tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: imkoniyati cheklangan shaxslar, psixologik holat, stress, depressiya, rehabilitatsiya, emotsional holat, ijtimoiy moslashuv, psixologik yordam.

Kirish

Bugungi kunda inson salomatligini saqlash va uning hayot sifatini yaxshilash zamonaviy tibbiyot hamda psixologiyaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan bemorlarning jismoniy va ruhiy holatini qo'llab-quvvatlash global miqyosdagi dolzarb tibbiy-ijtimoiy muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dunyo aholisining katta qismi turli darajadagi jismoniy yoki ruhiy imkoniyat cheklanishlari bilan yashaydi va bu holat insonning nafaqat fiziologik faoliyatiga, balki uning psixologik holati, emotsional kechinmalari, ijtimoiy faolligi hamda jamiyatga moslashuviga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli imkoniyati cheklangan

shaxslarni kompleks qo'llab-quvvatlash masalasi bugungi zamonaviy tibbiyot va psixologiya fanining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda.

Imkoniyati cheklangan bemorlarning hayoti ko'pincha jismoniy qiyinchiliklar bilan bir qatorda kuchli psixoemotsional bosimlar bilan ham kechadi. Inson organizmidagi jismoniy nuqson yoki funksional cheklanish nafaqat tananing faoliyatiga, balki shaxsning ichki ruhiy dunyosiga ham ta'sir qiladi. Ayniqsa, nogironlikning orttirilgan shakllari, travmatik jarohatlar, surunkali kasalliklar yoki tug'ma nuqsonlar insonning o'zini baholashi, kelajakka bo'lgan ishonchi va ijtimoiy faolligida keskin o'zgarishlarni yuzaga keltirishi mumkin. Ko'plab bemorlarda xavotir, tushkunlik, o'zini jamiyatdan chetda his qilish, emotsional beqarorlik va ruhiy zo'riqish kabi psixologik holatlar kuzatiladi.

Zamonaviy psixologiya fanida imkoniyati cheklangan bemorlarning ruhiy holatini o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki insonning psixologik holati uning davolanish jarayoni, rehabilitatsiya samaradorligi va jamiyatga qayta moslashuviga bevosita ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijobiy psixologik qo'llab-quvvatlash olgan bemorlarning sog'ayish jarayoni tezroq va samaraliroq kechadi. Aksincha, doimiy stress, ijtimoiy bosim va ruhiy tushkunlik bemorning umumiy salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatib, ayrim hollarda kasallikning og'irlashishiga ham sabab bo'lishi mumkin.

Imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlari ularning yoshi, kasallik turi, ijtimoiy muhiti, oilaviy qo'llab-quvvatlanishi va shaxsiy xarakteriga qarab turlicha namoyon bo'ladi. Ayniqsa, bolalar va o'smirlarda nogironlik holati psixik rivojlanish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ular ko'pincha tengdoshlari bilan muloqot qilishda qiyinchilikka duch keladi, o'zini boshqalardan farqli deb his qiladi va psixologik komplekslar shakllanish xavfi ortadi. Katta yoshdagi bemorlarda esa mehnat faoliyatining cheklanishi, mustaqillikning kamayishi va jamiyatdagi ayrim stereotiplar ruhiy tushkunlik va xavotir holatlariga olib kelishi mumkin.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida inklyuziv jamiyatni shakllantirish, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish va ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekistonda ham imkoniyati cheklangan shaxslarni qo'llab-quvvatlash, ularning ta'lim olishi, mehnat qilishi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uchun zarur sharoitlar yaratishga katta e'tibor qaratilmoqda. Prezidentimiz tomonidan nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish va inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid qator qonun va davlat dasturlarining qabul qilinishi ushbu yo'nalishdagi muhim qadamlar hisoblanadi.

Shu bilan birga, imkoniyati cheklangan bemorlar bilan ishlashda faqat tibbiy yordamning o'zi yetarli emasligi tobora yaqqol namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy rehabilitatsiya tizimida psixologik yordam, emotsional qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashtirish ishlari ham muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, psixoterapiya, motivatsion suhbatlar, art-terapiya, guruhli psixologik mashg'ulotlar va oilaviy psixologik yordam bemorlarning ruhiy tiklanishida katta ahamiyat kasb etadi.

Imkoniyati cheklangan bemorlarga nisbatan jamiyatning munosabati ham ularning psixologik holatiga kuchli ta'sir qiladi. Ijobiy ijtimoiy muhit, mehr-oqibat, hurmat va teng imkoniyatlarning mavjudligi bemorning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va uning jamiyatga moslashuvini yengillashtiradi. Aksincha, kamsitish, salbiy stereotiplar va ijtimoiy cheklovlar ruhiy travmalarni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli bugungi kunda inklyuziv jamiyatni shakllantirish nafaqat ijtimoiy, balki psixologik va tibbiy jihatdan ham muhim masala hisoblanadi.

Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlari, ularda uchraydigan emotsional va ruhiy holatlar, ijtimoiy moslashuv muammolari hamda zamonaviy psixologik yordam va rehabilitatsiya usullarining ahamiyati ilmiy manbalar asosida keng yoritiladi. Shuningdek, imkoniyati cheklangan shaxslarning ruhiy salomatligini qo'llab-quvvatlash va ularning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi.

Materiallar va usullar

Mazkur tadqiqot imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish, ularning ruhiy holati va ijtimoiy moslashuviga ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilish maqsadida zamonaviy psixologik va tibbiy ilmiy manbalar asosida olib borildi. Tadqiqot davomida nogironligi bo'lgan shaxslarning psixoemotsional holati, ularda uchraydigan ruhiy kechinmalar, stress va depressiv holatlar, jamiyatga moslashish darajasi hamda psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyatiga oid ilmiy ma'lumotlar kompleks ravishda o'rganildi. Tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy tibbiy psixologiya, rehabilitatsion psixologiya va biopsixosial yondashuvga oid ilmiy qarashlar tashkil etdi.

Ish jarayonida mahalliy va xorijiy olimlarning imkoniyati cheklangan shaxslar psixologiyasiga bag'ishlangan ilmiy maqolalari, monografiyalari, darsliklari, xalqaro ilmiy jurnallar hamda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlari tahlil qilindi. Shuningdek, nogironligi bo'lgan bemorlarning ruhiy holatini o'rganishga oid zamonaviy psixodiagnostik va klinik tadqiqot natijalari ham ilmiy jihatdan umumlashtirildi. Tadqiqot davomida ayniqsa imkoniyati cheklangan bemorlarda

uchraydigan xavotir, tushkunlik, emotsional beqarorlik, ijtimoiy izolyatsiya va o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi kabi psixologik holatlarga alohida e'tibor qaratildi.

Mazkur tadqiqotda ilmiy bilishning qiyosiy tahlil, kuzatish, ilmiy-adabiy manbalarni o'rganish, psixologik interpretatsiya va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Imkoniyati cheklangan bemorlarning ruhiy holatini tahlil qilishda biopsixososial yondashuv asosiy metodologik yo'nalish sifatida tanlandi. Chunki zamonaviy tibbiyotda nogironlik faqat jismoniy nuqson sifatida emas, balki insonning ruhiy va ijtimoiy hayoti bilan chambarchas bog'liq murakkab holat sifatida qaraladi. Shu sababli tadqiqot davomida bemorlarning psixologik xususiyatlari ularning ijtimoiy muhiti, oilaviy qo'llab-quvvatlanishi, emotsional holati va hayot sifati bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik moslashuviga ta'sir qiluvchi omillar ham keng o'rganildi. Xususan, surunkali kasalliklar, travmatik jarohatlar, tug'ma nuqsonlar, harakat faoliyatining cheklanishi va uzoq muddatli davolanish jarayonining inson ruhiyatiga ta'siri ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi. Shu bilan birga, bemorlarning oiladagi va jamiyatdagi o'rni, ularga nisbatan ijtimoiy munosabat va stereotiplarning psixologik holatga ta'siri ham o'rganildi.

Mazkur tadqiqotda psixologik rehabilitatsiya usullarining samaradorligini baholashga ham alohida e'tibor qaratildi. Psixoterapiya, motivatsion suhbatlar, art-terapiya, guruhli mashg'ulotlar, emotsional qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashtirish dasturlarining imkoniyati cheklangan bemorlar ruhiy holatiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot davomida psixologik yordamning bemorlarning hayot sifati, ijtimoiy faolligi va ruhiy barqarorligini oshirishdagi ahamiyati asoslab berildi.

Shuningdek, O'zbekistonda imkoniyati cheklangan shaxslarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosati, inklyuziv ta'lim tizimi, rehabilitatsiya markazlari faoliyati va sog'liqni saqlash tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarga oid ma'lumotlar ham tahlil qilindi. Bu esa tadqiqot natijalarini mamlakatimiz sharoitiga mos ravishda ilmiy-amaliy jihatdan yoritish imkonini berdi.

Tadqiqot davomida olingan ilmiy ma'lumotlar tizimli ravishda umumlashtirildi va imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlarini chuqurroq tushunishga xizmat qiluvchi ilmiy xulosalar shakllantirildi. Mazkur metodologik yondashuvlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligi, izchilligi va amaliy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qildi.

Natijalar

Mazkur tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik holati, emotsional kechinmalari va ijtimoiy moslashuv jarayonlari chuqur tahlil qilinib, ularning ruhiy salomatligiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, jismoniy imkoniyatlarning cheklanishi insonning nafaqat fiziologik faoliyatiga, balki uning ruhiy dunyosi, emotsional barqarorligi va ijtimoiy faolligiga ham sezilarli darajada ta'sir qiladi. Ayniqsa, surunkali kasalliklar, travmatik jarohatlar yoki tug'ma nuqsonlar natijasida yuzaga kelgan nogironlik holatlarida bemorlarda kuchli psixoemotsional o'zgarishlar kuzatilishi aniqlandi.

Tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bemorlarning aksariyatida xavotir, emotsional zo'riqish va tushkunlik holatlari uchrashi kuzatildi. Ko'plab bemorlarda kasallik yoki jismoniy nuqson yuzaga kelgan dastlabki davrlarda ruhiy inkor qilish, qo'rquv, ichki tushkunlik va kelajakka nisbatan ishonchsizlik hissi paydo bo'lishi qayd etildi. Ayniqsa, nogironlikning orttirilgan shakllarida insonning oldingi hayot tarzidan keskin uzoqlashishi, mustaqil harakatlanish imkoniyatining kamayishi va o'zining jamiyatdagi rolini yo'qotgandek his qilishi ruhiy travmalarni kuchaytirishi aniqlandi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, imkoniyati cheklangan bemorlarda o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi eng ko'p uchraydigan psixologik muammolardan biri hisoblanadi. Ayrim bemorlar o'zini boshqalarga qaram yoki jamiyat uchun ortiqcha yuk sifatida his qilishi kuzatildi. Bu holat esa ijtimoiy faollikning kamayishi, odamlar bilan muloqotdan chekinish va ichki yolg'izlik hissining kuchayishiga olib keladi. Tadqiqot davomida ayniqsa yosh bemorlarda psixologik moslashuv jarayoni murakkab kechishi va tengdoshlari bilan muloqot qilishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi aniqlandi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, imkoniyati cheklangan bemorlarning ruhiy holati ko'p jihatdan oila va yaqinlarining munosabatiga bog'liq ekanligi kuzatildi. Oilaviy qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lgan bemorlarda stress va depressiv holatlar nisbatan kamroq uchrashi, ularning rehabilitatsiya jarayoniga moslashuvi esa samaraliroq kechishi qayd etildi. Mehr-oqibat, ruhiy dalda va motivatsiya bemorlarda yashashga bo'lgan qiziqish hamda ijobiy psixologik holatni saqlab qolishda muhim omillardan biri ekanligi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida jamiyatdagi stereotiplar va ayrim salbiy munosabatlarning imkoniyati cheklangan bemorlar ruhiyatiga kuchli ta'sir qilishi kuzatildi. Ayrim hollarda bemorlarning jamiyatdan ajralib qolishi, ish yoki ta'lim jarayonida cheklovlarga duch kelishi ularda ijtimoiy izolyatsiya va ruhiy tushkunlik holatlarini kuchaytirishi aniqlandi. Bu esa imkoniyati cheklangan shaxslarni jamiyatga

integratsiya qilish va inklyuziv muhit yaratishning naqadar muhim ekanligini ko'rsatadi.

Natijalar psixologik yordam va reabilitatsiyaning bemorlar hayot sifatini yaxshilashdagi muhim o'rnini ham tasdiqladi. Psixologik suhbatlar, motivatsion terapiya, guruhli mashg'ulotlar, art-terapiya va ijtimoiy moslashtirish dasturlarida qatnashgan bemorlarda emotsional holatning yaxshilanishi, o'ziga bo'lgan ishonchning ortishi va ijtimoiy faollikning tiklanishi kuzatildi. Ayniqsa, muntazam psixologik qo'llab-quvvatlash olgan bemorlarda depressiv holatlar va xavotir darajasining pasayishi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, imkoniyati cheklangan bemorlarning ruhiy holatiga tibbiyot xodimlarining munosabati ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bemor bilan hurmat, empatiya va sabr asosida olib borilgan muloqot ularning ruhiy barqarorligini oshirishi va davolanishga bo'lgan ishonchini kuchaytirishi qayd etildi. Aksincha, sovuqqon yoki befarq munosabat bemorlarning ruhiy tushkunligini yanada kuchaytirishi mumkinligi aniqlandi.

Mazkur tadqiqot davomida olingan natijalar imkoniyati cheklangan bemorlarga kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatdi. Ya'ni, bunday bemorlarga yordam ko'rsatishda faqat jismoniy reabilitatsiya emas, balki psixologik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy moslashtirish va emotsional yordam ham muhim ahamiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. Tadqiqot natijalari zamonaviy tibbiyotda imkoniyati cheklangan shaxslarning ruhiy salomatligini himoya qilish va ularning hayot sifatini yaxshilash bo'yicha yangi yondashuvlarni rivojlantirish zarurligini yana bir bor tasdiqladi.

Muhokama

Imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, nogironlik inson hayotining barcha jabhalariga ta'sir qiluvchi murakkab biopsixososial holat hisoblanadi. Zamonaviy tibbiyotda bemorni faqat kasallik yoki jismoniy nuqson nuqtai nazaridan emas, balki uning ruhiy va ijtimoiy ehtiyojlari bilan birgalikda baholash zarurligi tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

Psixologik jihatdan imkoniyati cheklangan bemorlar ko'pincha kuchli emotsional bosim ostida yashaydi. Ular o'zining oldingi hayot tarzidan uzoqlashishi, mustaqillikning kamayishi va jamiyatdagi ayrim salbiy munosabatlar tufayli ruhiy qiyinchiliklarni boshdan kechiradi. Ayniqsa, surunkali nogironlik holatlarida uzoq davom etuvchi stress organizmning psixologik himoya mexanizmlarini susaytiradi.

Shu sababli zamonaviy reabilitatsiya jarayonida psixologik yordam majburiy komponent sifatida qaralishi kerak. Psixologik qo'llab-quvvatlash bemorda motivatsiyani oshiradi, ijtimoiy moslashuvni yaxshilaydi va depressiv holatlar rivojlanishining oldini oladi.

Jamiyatning imkoniyati cheklangan shaxslarga nisbatan ijobiy munosabati ham muhim omil hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim, ijtimoiy integratsiya va teng imkoniyatlarni yaratish bunday bemorlarning ruhiy holatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlari, ularning ruhiy holati, emotsional kechinmalari va ijtimoiy moslashuv jarayonlari zamonaviy psixologiya hamda tibbiyot nuqtai nazaridan kompleks tarzda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, jismoniy imkoniyatlarning cheklanishi insonning nafaqat fiziologik faoliyatiga, balki uning ruhiy dunyosi, emotsional barqarorligi, ijtimoiy munosabatlari va hayotga bo'lgan qarashlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, surunkali kasalliklar, travmatik jarohatlar yoki tug'ma nuqsonlar natijasida yuzaga kelgan nogironlik holatlari bemorlarda chuqur psixoemotsional o'zgarishlarni shakllantirishi ilmiy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bemorlarda xavotir, tushkunlik, stress, o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi, emotsional beqarorlik va ijtimoiy izolyatsiya kabi psixologik muammolar keng tarqalganligi aniqlandi. Ko'plab bemorlarda jismoniy cheklanish tufayli hayot tarzining o'zgarishi, mustaqillikning kamayishi va jamiyatdagi ayrim stereotiplar ruhiy bosimni yanada kuchaytirishi kuzatildi. Ayniqsa, yosh bemorlarda tengdoshlari bilan muloqot qilishdagi qiyinchiliklar, ichki komplekslar va kelajakka nisbatan xavotir hissi kuchliroq namoyon bo'lishi qayd etildi.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, imkoniyati cheklangan bemorlarning ruhiy holati ularning oilaviy muhiti, yaqinlarining qo'llab-quvvatlashi va jamiyatning munosabati bilan chambarchas bog'liqdir. Mehr-oqibat, emotsional yordam va ijobiy motivatsiya mavjud bo'lgan bemorlarda psixologik moslashuv jarayoni ancha yengil kechishi, reabilitatsiya samaradorligi esa yuqoriroq bo'lishi kuzatildi. Aksincha, e'tiborsizlik, ijtimoiy cheklovlar yoki salbiy stereotiplar bemorlarning ruhiy tushkunligini yanada chuqurlashtirishi mumkinligi aniqlandi.

Tadqiqot davomida zamonaviy psixologik yordam va reabilitatsiya usullarining imkoniyati cheklangan bemorlar hayot sifatini yaxshilashdagi muhim o'rni ham ilmiy jihatdan asoslandi. Psixologik suhbatlar, motivatsion terapiya, art-terapiya, guruhli

masg'ulotlar va ijtimoiy moslashtirish dasturlari bemorlarda emotsional barqarorlikni tiklash, o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish hamda jamiyatga moslashuvni yaxshilashda samarali natijalar berishi kuzatildi. Ayniqsa, psixologik qo'llab-quvvatlashning muntazam olib borilishi depressiv holatlar va xavotir darajasining kamayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi qayd etildi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari imkoniyati cheklangan bemorlar bilan ishlashda tibbiyot xodimlari va psixologlarning professional yondashuvi katta ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Bemor bilan empatiya, sabr-toqat va hurmat asosida olib borilgan muloqot uning ruhiy holatini barqarorlashtirishi, davolanishga bo'lgan ishonchini oshirishi va rehabilitatsiya jarayonini samaraliroq qilishga yordam berishi aniqlandi. Zamonaviy tibbiyotda insonparvarlik tamoyillariga asoslangan biopsixosozial yondashuv imkoniyati cheklangan shaxslarning ruhiy va jismoniy salomatligini tiklashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qilishi yana bir bor tasdiqlandi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida inklyuziv jamiyatni shakllantirish, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish va ularning jamiyat hayotida faol ishtirok etishini ta'minlashga katta e'tibor qaratilmoqda. O'zbekistonda ham imkoniyati cheklangan shaxslarni qo'llab-quvvatlash, inklyuziv ta'limni rivojlantirish, rehabilitatsiya markazlari faoliyatini kengaytirish va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu yo'nalishdagi muhim qadamlar hisoblanadi. Shu sababli imkoniyati cheklangan bemorlarning ruhiy salomatligini muhofaza qilish, ularga kompleks psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish zamonaviy sog'liqni saqlash tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, imkoniyati cheklangan bemorlarning psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga kompleks yondashuv asosida yordam ko'rsatish ularning hayot sifatini yaxshilash, ruhiy barqarorligini mustahkamlash va jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy tibbiyot va psixologiya fanining asosiy maqsadi nafaqat insonning jismoniy salomatligini tiklash, balki uning ruhiy farovonligi, ijtimoiy faolligi va insoniy qadr-qimmatini saqlab qolishga xizmat qilishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. *World Report on Disability*. Geneva: WHO Press, 2023.
2. World Health Organization. *Mental Health and Psychosocial Support for Persons with Disabilities*. Geneva, 2022.

3. Hallahan D.P., Kauffman J.M., Pullen P.C. *Exceptional Learners: An Introduction to Special Education*. 15th edition. Pearson Education, 2021.
4. Lazarus R.S., Folkman S. *Stress, Appraisal, and Coping*. Springer Publishing, 2020.
5. Seligman M.E.P. *Positive Psychology and Human Well-Being*. Oxford University Press, 2019.
6. Corey G. *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*. Cengage Learning, 2021.
7. Kaplan H.I., Sadock B.J. *Synopsis of Psychiatry*. Wolters Kluwer, 2022.
8. G'oziev E.G'. *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2020.
9. Karimova V.M. *Tibbiy psixologiya asoslari*. Toshkent, 2021.
10. Ismailov M., Axmedov Sh. *Reabilitatsion psixologiya asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
11. Mamatov S., Rasulov A. *Nogironligi bo'lgan shaxslar psixologiyasi*. Toshkent, 2021.
12. Rubinstein S.L. *Osnovi obshchey psixologii*. Moskva: Piter, 2020.
13. Vygotskiy L.S. *Pedagogik va rivojlanish psixologiyasi asoslari*. Moskva, 2019.
14. Leontyev A.N. *Faoliyat, ong va shaxs*. Moskva, 2021.
15. *Journal of Rehabilitation Psychology*. Vol. 68, No. 4, 2023.
16. *Disability and Health Journal*. Elsevier Publishing, 2022.
17. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*. Springer, 2023.
18. O'zbekiston Respublikasi "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2021.
19. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi ma'lumotlari va statistik hisobotlari, 2022–2024.
20. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid normativ hujjatlar, 2020–2024.
21. American Psychological Association. *Guidelines for Psychological Practice with Disability*. APA Publishing, 2021.
22. Beasley J., Andel R. *Psychological Rehabilitation and Disability Support*. Cambridge University Press, 2020.
23. Rogers C. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin, 2019.
24. Burns D. *Feeling Good: The New Mood Therapy*. Harper Collins, 2020.
25. *International Journal of Social Psychiatry*. SAGE Publications, 2023.